

Зоряна Безодня
Коли сонце сідає...

Оповідання

*Моя любове! Я перед тобою.
Бери мене в свої блаженні сні.
Лиш не зроби слухняною рабою,
не ошукай і крил не обітни!*

*Не допусти, щоб світ зійшовся клином,
і не присни, для чого я живу.
Даруй мені над шляхом тополиним
важкого сонця древню булаву.*

Ліна Костенко

Я сиділа на колінах і дрібні сирітки бігли мені по руках.
Вона дивилася крізь мене своїм злотошитим поглядом, і я
розуміла, що тієї миті з нього зрів сам Господь.
Магдалина...

– Розлетілися мої ідеї, як ті птахи; поховалися в надрах клятої голови, немов сонце у хмарах, – прошепотіла я до ікони. – Про що ж маю писати тепер?

Її обличчя злегка всміхнулося мені, але залишилося німим.

– А втім, кого нині цікавить ця теософія?.. – я махнула рукою, помітивши, як в її погляді намалювався докір.

Тоді я повільно встала з колін, перехрестилася, вклонилася і вийшла з собору.

Весняний вітер огорнув мене прохолодною шаллю, я розкинула руки і побігла йому назустріч. За кілька десятків кроків спинилася на березу Дніпра. Прихилившись до води, злегка торкнулась дрібних хвильок:

– Вона дивилась на мене так, наче хотіла щось сказати, – прошепотіла я до них.

«Хіба це все тобі не здалося?» – промайнула тиха відповідь у думках. І справді, моя уява завжди ходила десь поруч зі мною, навіть коли вона була зовсім недоречною. Я повсякчас тільки те й робила, що відмахувалася від неї, як від обридливого гедзя, а вона все чіплялася до мене зі

своїми викривленими баченнями та рожевими крильцями. Ось лишень кілька днів тому образилася на мене і пішла блукати світом, покинувши мене сам-на-сам із моїми недописаними романами.

– Про що маю писати тепер?.. – повторила до себе.

Потому, задумливо схиливши позір, пішла вздовж піщаного берега. Плакучі верби сягали косами моїх ніг, я лоскотала пальцями їхню зелень, а вони щось шепотіли мені та замріяно гойдалися на вітру. Соловей вже заходився співати: певно, запримітив удалині сапфірову ризу ночі. І жовтотілі світляки закружляли у повітрі, немов маленькі блукаючі зорі.

Та я не зважала. Пустота окрила моє серце. Сьогодні я вперше відчула, що втрачаю себе. Думки мої крилаті вже не здавалися мені такими крилатими, як раніше, і сопілка душі моєї раптом стихла. Я знесилено присіла на старенький прикорень, дістала олівець, кишеньковий записничок, поклала було руку на біленький папірець... але враз відсахнулася. Ні! Ні, немає сенсу писати, коли

всередині порожньо, тоді навіть природа з її первісною величчю не врятує.

А все ж бути митцем – складна справа. Митець бо дотикається до одного з найтендітніших проявів світу – мистецтва, і, як ніхто інший, відчуває його, проймається ним аж до найменшої клітинки свого організму. Він, наче священник, все життя служить незбагненному Прекрасному, аби трохи наблизити його до нашого чорно-білого світу. Але у цьому своєму прагненні митець нерідко губить себе, і тоді вже нічого не поробиш: коли сонце сідає, настає темрява.

– Коли сонце сідає, сходять зорі, – почувся тихий голос ззаду.

Я повільно обернулася. Прозорими очима на мене дивилася старенька бабця. В руці вона тримала ковіньку, таку ж горбату, як і вона сама.

– Коли сонце сідає, сходять зорі, – повторила вона. – А деякі з цих зірок набагато більші, аніж сонце.

– Яке пуття з цих зір? Їхнього світла недостатньо задля того, щоб осяяти землю, – пирхнула я.

– Чи ж не думаєш ти, дівчино, що зорі сяють для землі? – на її вустах проскочила посмішка Мони Лізи. – О ні, вони сяють для неба, освітлюючи тамтешні небесні шляхи.

– Шкода тільки, що людям до цих шляхів не дістати, – я зітхнула, напрямивши погляд удалину.

– Чому ж? – вона здивувалася. – Хіба те, що людина не має крил, означає, що вона не перната?..

– Те, що людина не має крил, означає, що вона сліпа. А отже вона й сонця на правду не бачить, і неба, і зірок... Лише їхні слабкі відблиски.

– А ти? – вона направила свій погляд крізь мене. – Ти теж сліпа?

– Так, але я завжди буду ближчою до істини, ніж інші, – байдуже кинула, – маю бо хорошу уяву.

Вона наблизилася до мене, поклавши свою висохлу долоню на мою.

– Уява – це лише прояв нашої душі, який ми здатні збагнути. Істина не в ній, а в тому, що криється за нею, – власне в душі. Душа істинна тоді, коли вона кохає... – вона

задивилася на мене Магдалиновими очима, ніби пронизуючи мою плоть сотнями списів.

– Хто ви така? – раптом вирвалося з моїх вуст.

Вона прихилилася до мого вуха і прошепотіла:

– Марія...

Він спускався з Єлеонської гори. Небо ще не зайнялося вогнем прийдешнього дня, але птахи вже щебетали у весь голос. Його хітон палав кольором передзахідного сонця, він притримував його руками, аби той не чіплявся за каміння, а ноги його були босими і від того трохи подряпаніми.

Надранок прийшов до храму. Там на нього вже чекала юрба допитливих людей. Він окинув їх оцінливим поглядом, а після присів навколішки і став повчати. Аж раптом двері з гуркотом відчинилися, і в храм увірвалися розгнівані фарисеї та книжники. Вони миттю привернули увагу всіх присутніх, та найбільше парафіян вразила

дівчина, що вони вели її під руки. Схиливши голову, вона смиренно йшла, навіть не пручаючись їм.

– Учителю, – почав старший з фарисеїв, – цю жінку ми зловили на гарячому вчинку перелюбу. За Мойсеєвим Законом маємо тепер побивати її камінням. А ти що скажеш?

Він глянув на них, але ті, занепокоївшись, опустили очі свої лукаві. І збагнув він, що цими словами вони спокушали його, аби мати на нього оскарження. Відтак повільно підвівся і хитро змовив:

– Хто з вас без гріха, нехай першим кине у неї каменем!

Тоді тяжке сумління охопило всіх, хто почув його слова, і, боячись позирнути на Вчителя бодай одним оком, вони вийшли з храму, лишивши його наодинці з дівчиною. Він відчув її схвильоване дихання і першим наблизився до неї.

– Як звуть тебе, дівчино?

– Маріам, – прошепотіла вона.

– Звідки ти, Маріам?

– З Магдали.

Вона повільно здійняла вічі, і їхні погляди зустрілися.

– Те, що вони сказали про тебе, це правда?

– Вчителю, – її зелені райдужки, здалося, стали ще більшими, – хіба ти їм повірив?

– Маріам, я вірю тільки своєму серцю, – відказав той. – А воно велить відпустити тебе з миром.

Вона ж стояла непорушна і дивилася на нього.

– Чому ж ти стоїш, Маріам? Йди.

– Моє серце велить мені лишитися, – зронила вона. – Дозволь, я його послухаюся.

Він лагідно взяв її руку в свою.

– Маріам, чи була ти коли-небудь у Гефсиманському саду?

Вона заперечно хитнула головою.

– Ходімо туди. Там духмяні квіти, і ажурні тіні, і птахи ніколи не змовкають...

– Ходімо, – поквапила вона, і по хвилині заклопотана вулиця вже зустрічала їх галасливими натовпами людей.

– І все-таки, скажи мені, Вчителю, – тихо звернулася вона, – хто ж ти насправду такий? Чому люди так люблять тебе?

– Я Світло для світу піднебесного, – відмовив він.

– Хіба може людина бути Світлом?

– А чом би й ні, Маріам? – він засміявся. – Адже істинне Світло неможливо побачити, його можна лише відчутти. Воно сяє в душі кожної людини. Ті, хто не відчувають його в собі, не можуть самотійно освітлювати свій Шлях і губляться. Відтак вони шукають собі духовних «поводирів», які б казали їм: «Туди йти можна, а туди – ні; так чинити добре, а так – лихо».

– Але ж, Учителю, те, що добре для одних, зле для інших.

– Поняття ці доволі хиткі. Вони створені, аби підкреслювати одне одного, адже якби не було зла, ми б не відали, що таке добро, і навпаки.

– Якщо так, то де ж істина, Вчителю?

– Істина не там, де люди її шукають: вона не в хорошому і не в лихому, не в світлі й не в темряві, вона ось тут, – він вказав на її сонячне сплетіння. – В душі.

Вона похилила голову, роздивляючись те місце, на яке він показав.

– Як звуть тебе, Вчителю? Ти маєш ім'я?..

Він звернув на неї усміхнене обличчя і довгий золотий кучер впав на його чоло.

– Єгошуа, – прошепотів.

Вона відсахнулася.

– Майже як Єгова! – скрикнула, впавши проти нього на коліна.

Та він тільки засміявся, підхопивши її на руки.

– Ніколи не роби так, Маріам. Хіба не знаєш ти: хто Богові поклоняється – грішний той? Бо вклоняючись Богові небесному, ми не помічаємо Бога всередині нас.

– Ти – єдиний Бог всередині мене, – відказала вона, – і не хочу я знати інших Богів, окрім тебе.

Зіскочивши на землю, вона прудко побігла поперед нього. А потому спинилася коло оливного дерева, вщент усипаного дрібненькими квіточками. Наздогнавши її, Єгошуа зірвав завітчану гілочку і заклав за її вухо.

– Ти прийдеш сюди завтра на світанку? – боязко озвався.

Вона лиш обдарувала його дзвінким переливом сміху і ген-ген удалині скрикнула:

– Чекай на мене, Вчителю!

Сонце займалося над Єлеонської горою. Цього разу він уже не сходив з неї, а мало не біг, попутно зриваючи усі найпрекрасніші квіти, що траплялися на його шляху. Серце розривалося в його грудях: дівчина внівець заповонила його думки. Він думав про її пахуче волосся кольору деревної кори, і про жваві оченята, і про вустоньки її, ніжні, немов післянічний вітерець.

Щойно запримітив її стрункий силует удалині, одразу ж вигукнув:

– Маріам!

Вона майнула до нього, оповила шию руками, та раптом відсторонилася.

– Вчителю, – покійно змовила, похиливши голову.

Він взяв її за підборіддя, відчувши слабку вібрацію подиху.

– Я не хочу бути твоїм Вчителем, Маріам з Магдали.

Її обличчя вмить змарніло.

– Чому?.. Хіба я не здібна учениця?

– Не в цьому річ.

– В чому ж?

Він мовчки вручив їй скромненький букетик, потому взяв за руку і повів кудись углиб саду.

– В чому, Єгошуа? – не вгавала вона. – Скажи мені, я хочу знати.

– Справа в тім, – розпочав він, – що до зустрічі з тобою я був цілком впевненим у своїх намірах та цілях, я жив і чітко розумів, задля кого та чого, я думав, що знання мої істинні, і ніколи не ставив їх під сумнів. Але вчора... вчора щось трапилося зі мною: здалося, ніби увесь цей час я спав облудним сном і прокинувся лишень тоді, коли ти постала проти моїх очей, чи розумієш ти це, Маріам? – він пригорнув її долоню до своїх грудей. – Відчуваєш це шалене серцебиття? Що трапилося зі мною? Ще вчора я гадав, що стану Вчителем для тебе, але ти стала Вчителем для мене, і тепер я хочу піти за тобою, а не навпаки.

Вона поклала свою голову на його плече:

– Нічого дивного, Єгошуа, це кохання – так воно себе проявляє.

– А ти, ти кохаєш мене, мила моя Маріам?

– Допоки сонце сяятиме на небі, до тих пір кохатиму тебе.

Тоді весь день вони пробули разом. Блукаючи тісними Єрусалимськими вуличками, вони тішилися тим, що життя ще не встигло зламати їх, перетворивши на буркотливих торговців волами та ягнятами чи брудних жебраків. Вона милувалася Христом, немов старовинним коптським гобеленом, розшитим неблякнучими багряними нитками, а він дивився на неї милостиво, кротко. Надвечір вернули знову до гори. В сутінках вгасаючого неба присіли одне біля одного, проводжаючи останні сонячні промені.

– Подивися, Маріам, який прекрасний красвид! – натхненно зронив.

Вона невдоволено відвернулася:

– Жахливе небо...

– Чому? Хіба тобі не подобається? Дивися, ніч – винахідниця: настаючи кожного дня, вона ніколи не настає однаково, щоразу вона розпочинається різними заходами: то жовтогарячими, то полон'яно-рожевими, а то взагалі веселковими...

– Так, але сьогодні захід пурпуровий... Пурпуровий, як кров. Немовби ніч жорстоко вбила сонце, і тепер воно стрімко падає за обрій, полишаючи за собою скривавлений слід. Так само, як... – вона затнулася, прикривши уста руками.

– Як що, Маріам?

– Як життя твоє, Єгошуа.

Він довго дивився на неї, а потім опустив очі долі і якийсь час сидів мовчки, аж доки вона не почула тихе:

– Маріам Магдалино, ти – дівчина, якій відомо все.

– Скажи мені, яке моє Призначення поруч із тобою?

– Твоє Призначення – це Любов, адже саме з неї витікають усі речі в світі. Любов – це повнота, яку людям важко збагнути, через їхню обмеженість. Але ти, о Призначена мені, ти здатна це зробити.

Відтак він вклав її долоню у свою, й сиділи так, аж допоки світанок не збудив їх лунким перегуком півнів.

Одного разу дванадцять учнів Христа, Петро, Андрій, Яків (Заведеїв), Іоан, Пилип, Варфоломій, Фома, Матвій, Яків (Алфеїв), Фадей, Симон та Юда Іскаріот сиділи невеличким колом у тінях буйних дерев. Маріам Магдалина ж сиділа коло Спасителя.

– Вчителю, – звернувся до нього один із його учнів, – чому Маріам ти любиш більше, ніж усіх нас? Адже ми не раз бачили, як цілував ти її вуста.

Він же відповів їм:

– Чому не люблю я вас так само, як її? Кохання - світло цього світу. Той, хто в таїнстві Кохання, – великий той, адже без Кохання не буде світу. Основа бо світу – людина, а основа людини – це Любов.

Тоді Маріам встала і спитала у нього:

– Вчителю, в чому сила Кохання?

Він кинув на неї лагідний погляд і стиха відказав:

– Того, хто вийшов зі світу грішного і увійшов до світу чистого Кохання, не можуть схопити нечисті духи. Адже він вищий за пристрасть, і страх, і ревності.

Тоді всі дванадцять учнів встали і вклонилися йому:

– Тепер ми все зрозуміли, Вчителю, – мовили і потихеньку пішли геть.

Маріам же сиділа і дивилася на нього глибокою зеленню очей. Він пригорнувся до неї, вуста її були сумними.

– Чом засмутилася ти, мила моя Маріам? – попитався він. Не відповідала.

– Чи ж я тобі не милий більше?

Дівчина поклала м'яку долоню на його щоку:

– Що ти таке кажеш, Єгошуа? Навіть якщо б сам Господь заборонив мені любити тебе, я б усе одно не розлюбила тебе. Проте... я не розумію...

– Чого не розумієш?

– Не розумію, який нам сенс кохати одне одного, якщо ми задалегідь знаємо, що наше кохання приречене? Ти підеш у засвіти за гріхи людські, а що залишиться мені?..

– Любов, Маріам. Любов, яку ти понесеш від мого Імені у світ, до людей. І тоді твоє ім'я промовлятимуть із трепетом, бо ніколи не знатимуть на правду, хто ти така. Бо Любов – є Таємниця, а Таємниця – є Господь.

– Скажи мені, коли це трапиться, – взялася його благати.

– Коли на те буде воля Господня, – коротко відповів він, передчуваючи той самий доленосний день. – Та я клянуся тобі, що житиму вічно заради тебе, а твоя душа довіку пам'ятатиме мене і йтиме за моїм Світлом.

Він висів. Його мордували, і принижували, і плювали в його змарніле обличчя, і гидкі гедзі кружляли над його ранами, виїдаючи стражденну плоть... А він все висів і ні пари з вуст не випускав. Раз у раз вона припадала до його кривавих ніг і в агоніях кричала:

– Нащо робиш це з собою? Врятуй себе, зійди з хреста, ти бо Син Божий!

Він же кидав їй ледве чутно:

– Маріам, ніхто не забирає у мене моє життя, але я сам віддаю його. Адже маю я владу його віддати, і маю владу знову прийняти його.

Тоді варти, що стерегли Христа, хапали її за руки і щосили кидали на кам'янистий ґрунт Голгофи. Вона мучилася, ридала, прихилилася чолом до землі, а потім звертала натовлений погляд у небо і просила:

– Забери його до Себе, Господи! Нехай помре зараз!

Надвечір колкий ворожий спис пронизав його серце, і він завмер в одвічному мовчанні та смутку.

Маріам сиділа на колінах, і серце її силкувалося розбити ребра, аби вистрибнути назовні, на волю, до нього, до того тіла, що колись було ним. Його знімали з хреста, і вона плекала зіницями понівечену красу його істоти, а потім впала долі і лежала так, аж доки не почався сильний землетрус.

Дня першого в тижні, рано вранці, коли ще не світало, прийшла Маріам Магдалина до гробу Спасителя, та й

побачила, що камінь від гробу відвалений. І страшна думка прошибла її: «Взяли Господа з гробу...» Тоді прихилилася вона до гроба і заплакала. Аж раптом узріла двох янголів, що вони стояли просто перед нею:

– Чому плачеш ти? – спитали.

– Не знаю бо, хто Господа мого взяв і куди поклав.

– То обернися, Маріам Магдалино, – почула вона знайомий голос.

Повільно обернувшись, застигла у нескінченному подиві: сам Христос стояв перед нею, і голова його світилася як сто Сонць, і руки його палахкотіли вогнем, і очі його були вже не очима, а безкраїми небесами.

– Моя любове... – тільки прошепотіла вона і кинулася цілувати його долоні.

Він відсторонився.

– Не торкайся мене, Маріам, адже не зійшов я ще до Батька свого.

Але часточка його світла все ж обпекла її вуста, вона приховала їх рукою і слухала.

– Біжи до братів Моїх, дванадцятьох учнів, –
продовжував, – і скажи їм, що сходжу я до Батька свого, до
Господа.

Сказавши це, вклонився їй до самої землі:

– Свята Маріам Магдалино, нехай же Любов моя живе в
тобі вічно!

Відтак розкинув руки і розчинився у повітрі.

– Отже, він подарував вам вічне життя? – непевно
спитала я у бабці.

– Так. Це трапилось тоді, коли я ненароком торкнулася
його, і частинка його безсмертної душі перейшла до мене.

Відтак наново відкрила свій записничок, взяла було
олівець...

– То в якому році, кажете, це все з вами трапилось?

Аж здійняла свої очі, а бабці й слід загуб, лиш рожевий
світанок роздивлявся мене крізь діряві хмари. Тоді охайно
вивела назву, згорнула записничок і пішла собі ген-ген
удалину, за сонцем.